

פירוש הרמב"ם לאבות

חומרת לשון הרע (א, טז)

הרב יצחק שילת

מסכת אבות א, טז

שמעון בנו אומר כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה וכל המרבה דברים מביא חטא:

פירוש המשנה לרמב"ם א, טז

והואיל וזכרנו לשון הרע בחלק הדיבור האסור, הרי אני מבארו, ואזכור בו קצת מה שזכרו, והואיל ובני אדם בו בעוורון עצום, והוא הקשה שבעבירות אצל בני אדם תמיד, וכל שכן במה שאמרו החכמים שאבק לשון הרע לא ינצל האדם ממנו בכל יום, ולוואי שלא יהיה לשון הרע עצמו. ולשון הרע הוא סיפור רעות בני האדם ומומיהם, ולהחסיר אדם מישראל באיזה אופן שיהיה מן ההחסרה, ואפילו היה חסר כמו שזכר, לפי שאין לשון הרע שיכזב על אדם וייחס לו מה שלא עשה, לפי שזה ייקרא מוציא שם רע על חברו, ואמנם לשון הרע - גינוי האדם אפילו במעשיו אשר עשה באמת. ואשר יאמר אותו - חוטא, ואשר ישמע אותו - חוטא, אמרו: "שלושה לשון הרע הורגת, האומר והשומעו ושומרין עליו", ואמרו: "המקבלו יתר מן האומר". ואבק לשון הרע הוא הרמיזה למומי האדם מבלי לבאר. אמר שלמה ברמיזה, ובהיות הרומז מראה שאין לו ידיעה במה שהובן מדבריו, ושלא התכוון לזה אלא התכוון לענין אחר, אמר: +משלי כו יח+ "כמתלהלה היורה [זקים] חצים [זקים] ומות... ואמר הלא משחק אני". וכבר שיבח איש מן החכמים כתב איש סופר שהוצג לפניו במושב גדול, וגינה הרב את מי ששיבח כתב זה הסופר, ואמר לו: כלך מלשון הרע, רצונו לומר: שאתה תגרום לו גנות בשבחך אותו בהמון, ומהם מי שאוהבו ומהם מי ששונאו, ויצטרך השונאו כשישמע שבחו לזכור רעותיו. וזו תכלית הריחוק מלשון הרע. ולשון המשנה: "לא נחתם גזר דין על אבותינו אלא על לשון הרע", רצונו לומר: מעשה המרגלים, אשר אמר בהם: +במדבר יג, לב+ "ויוציאו (את) דבת הארץ" וכו', ואמרו עליהם השלום: אם אלו, אשר הוציאו שם רע על העצים ועל האבנים בלבד, התחייבו מה שהתחייבו מן העונש, מי שמדבר בגנות חברו על אחת כמה וכמה. ולשון התוספתא: "שלושה דברים נפרעין מן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא: עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, ולשון הרע כנגד כולם". ואמרו בתלמוד, שבא בחטא עבודה זרה ענין הגודל, והוא אומר: +שמות לב לא+ "אנא חטא העם הזה חטאה גדולה", ובא בחטא גילוי עריות גם כן לשון הגודל, והוא אומר: +בראשית לט ט+ "ואיך אעשה הרעה הגדולה", ובא בחטא שפיכות דמים לשון הגודל גם כן, והוא אומר: +בראשית ד יג+ "גדול עוונתי מנשוא", ובא בלשון הרע לשון הגדולות, רצונו לומר שהוא כמו שלושתם, והוא אומר: +תהלים יב ד+ "לשון מדברת גדולות". ודיברו בזה החטא הארור הרבה מאד מאד, וסוף מה שאמרו שכל המספר בלשון הרע כפר בעיקר, שנאמר: +תהלים יב ה+ "אשר אמרו ללשוננו נגביר" וכו'. ואמנם סיפירתי קצת מה שסיפרו בזה החטא, ואף על פי שהארכת, כדי שיתרחק ממנו האדם כמה שיוכל, וישים מטרתו השתיקה מזה החלק מן הדיבור.